

Onze reis voor 45 jaar terug in de tropen, als Stoottroepen veteranen.

Proloog;

Gezienus en ik komen beiden uit de veenkolonien in Drenthe. Reeds voor wij in militaire dienst gingen kenden wij elkaar al via je CJMV waar bij beide lid van waren, hij in Nieuw-Buinen en ik in Valthermond. Wij waren beide in gedeeld bij het 401ste bataljon Stoottroepen. Door de diensttijd hadden wij elkaar uit het oog verloren, maar toen ik als aanvulling in West Java in 1949 werd geplaatst op een buitenpost in het gebied van Cheribon, kwam ik via de militaire post facteur te weten dat Gezienus in Susekan (betekend melkkan) was gelegerd, ook een buitenpost. We hebben elkaar toen weer opgezocht, en zins dien zijn we altijd vrienden geworden en gebleven door dik en dun.

Dit is de achterkant van onze Bungalow, de persoon die u in de tuin ziet ben ik. De Bungalows stonden in Lembang. Een heerlijk klimaat!

Al enkele jaren waren wij van plan, Gezienus Broeksema en ik om terug te gaan naar de tropen om die plaatsen te bezoeken waar wij als militair op buitenposten hadden gelegen.

In begin van de jaren negentig belde Gezienus mij op en vertelde, dat er een mogelijkheid was om een soort woningruil te doen met een familie die in Lembang op Java woonde. Deze familie Jan Burema was op vakantie in Lelystad, enfin wij hebben gebeld met deze fam. en zijn op een avond samen daar een bezoek wezen brengen. Om een lang verhaal daar over kort te houden, een jaar daarop zijn wij met de K.L.M. naar Jakarta gevlogen, en hebben met een busje voor 100,- gulden met chauffeur de reis naar Lembang boven Bandung gemaakt. De fam. Jan Burema waren in Lembang gelegerd in huizen die van de wereld bank waren.

In deze vrijstaande bungalows woonden mensen die waren uitgezonden door de Landbouw Hogeschool in Wageningen, en die onderzoek deden naar ziekten die in rijstplantjes voorkwamen. Om dezelfde hoeveelheid rijst te kunnen verbouwen, moest door deze ziekte die in de rijstplantjes voorkwam, ieder jaar 2% meer rijst verbouwd worden. De mensen uit Wageningen waren druk in de weer om de oorzaak van deze ziekte in de rijst op te sporen. Men had daar grote proefvelden en men was al heel ver met het vinden van deze ziekte toen wij daar kwamen. (zie noot over dit onderzoek aan het eind van dit

verhaal) Omdat niet alle bungalows bezet waren konden wij er een huren voor 10.000 roepias per dag (dat was toen 3,- gulden). In deze prijs was begrepen een wasvrouw, een kok een schoonmaakster en een tuinman, en dat allemaal voor 3 gulden per dag. Enfin om 2 uur in de nacht kwamen wij aan, bij de bungalow en men verwachtte ons al, want alle lampen van ons verblijf branden, en de fam. Jan Burema stond ons al op te wachten toen wij het afgesloten terrein opreden. Eerst kregen we een warme maaltijd aangeboden en na nog een paar uur gepraat te hebben zijn we om 4 uur naar bed gegaan, in onze compleet ingerichte bungalow.

In de nacht slaap je daar onder een deken, want Lembang ligt boven Bandung in de bergen en het is daar een heerlijk klimaat, met frisse nachten waar een deken geen overbodige luxe is.

In de loop van de morgen hebben wij kennis gemaakt met het personeel, en we hebben de omgeving van ons verblijf een beetje verkend.

Tegenover onze straat lag een T.N.I kazerne, en de soldaten die daar gelegerd waren, daar hebben wij toen kennis mee gemaakt.

En hier marcheert het muziekkorps van de T.N.I op de Lembangweg in Lembang

Opeen gegeven moment werden wij door een T.N.I.-officier uitgenodigd om een Benting/pilsje te komen drinken en dat hebben wij dan ook gedaan, tussen al die jonge militairen van de Siliwangi Divisie, bij heel veel oud veteranen heel goed bekend. Toch moesten wij er even aan wennen om zo met deze voormalige z.g.vijanden om te gaan. Maar ja wat wil je, dit was al weer de tweede generatie die niets met onze oorlog van toen te de maken hebben gehad. Op een gegeven moment toen ik wat opnamen maakte met een grote filmcamera, op de weg voor de kazerne, kwam een Officier van de Siliwangie divisie naar mij toe, die vertelde mij dat hij dirigent was van een militaire muziekkorps die ook in deze kazerne was gelegerd. We hebben toen gezellig gepraat, en op een gegeven moment vroeg hij mij, of ik wat filmopnames wilde maken van zijn muziekkorps waarop ik zijde, dat dit geen probleem was. We spraken af, dat hij de volgende morgen om 10.uur met zijn muziek corps door de straat zou marcheren en dat ik dan met mijn filmcamera opnamen zou maken. De volgende morgen stonden mijn vriend en ik naast de straat te wachten, en ja hoor, daar kwamde militaire muziekkorps aan gemarcheerd! Het grappige was dat ze een oud Hollands liedje speelden, wat ons zeer verbaasde'". Hoort de muzikanten, " Hollandser kan het toch niet. De muzikanten marcheerden aller belabberdst, en als ze mij voorbij liepen keken ze nog gauw even in de camera, en die opnamen heb ik nog en zijn prachtig om te zien. Tot drie keer toe kwamen ze voor de camera langs, en ze kregen er maar niet genoeg van dat ze gefilmd werden.

In de avond hebben we de film afgespeeld in de kantine van de T.N.I. kazerne, en dat zal ik niet weer vergeten het was onvergetelijk hoeveel bekijks wij hadden voor deze film. We kregen Benteng bier aangeboden, en de tijd dat wij daar in de bungalow verbleven werden wij begroet als ouwe strijdmakkers.

We hebben daar geweldige herinneringen aan over gehouden.!

In de straat van onze bungalow hebben wij ook nog, een paar opnames gemaakt van een familie waarvan de dochter in het huwelijk trad die dag. Ik stond met de camera een paar opnames te maken, toen de moeder van het bruidje naar mij toe kwam met de vraag "zou u niet onze dochter willen filmen, zodat ze een herinnering heeft van deze dag?" Ik zei met een "goed ik zal het filmen" Ze gaf dit door aan de familie, en ik kon op dat moment overal filmen in het huis waar ze woonden. De vader van de bruid bleek een niet onbemiddelde veekoopman te zijn. De hele familie was aanwezig op deze bruiloft, en waar wij bij waren werd een geit geslacht, en er werd met een van het vlees saté van geroosterd door het personeel van deze mensen. De bruid zat in een strak pak en de bruidegom was ingesnoerd in een zeer strakke korset. En wij viereen moesten eten. Het probleem was dat wij een uur terug al gegeten hadden in onze bungalow, en dus eigenlijk nog niet toe waren aan eten, wat overvloedig werd opgediend door de bedienden. Maar ja, wij konden deze mensen ook niet voor het hoofd stoten en gingen maar zitten, en prompt zetten ze voor ons neer alle soorten voedsel om op te eten.

Inmiddels was de eerste saté ook klaar (saté kambi) en wij proefden dat. Toen de ouders zagen dat wij treuzelden met het eten, kwamen ze bij ons, en maakten met gebaren bekend dat als wij het niet lekker vonden, de gerechten in een hoek van een kamer zo konden neergooien. Daar hebben wij dan ook dankbaar gebruik van gemaakt. In de aangewezen hoek lag zeker een groot neer gegooide etensresten van wel een meter hoog. De hele middag zijn wij daar geweest, en iedereen vond het geweldig dat die "blanda's" een film aan het maken waren van hun feest. In die tijd was het filmen nog een unicum en niemand had een camera zoals ik in mijn bezit had. En toen kwam de vraag aan het einde van de middag, kunt u een kopie maken van de op genomen beelden? "ja" zei ik "geen probleem" Ik kom zaterdagavond om 8 uur de film vertonen bij jullie thuis, en ik vroeg "maar hebben jullie een T.V.?"

Dat hadden ze wel, en wij terug naar onze bungalow. Wij werden uit gebreid uit geleide gedaan door de hele familie. Zaterdagavond zo tegen 8 uur, zijn wij met zijn viereen naar het huis gewandeld waar de bruiloft gevierd werd. Wat ons opviel, was dat er geen licht brandde buiten, maar zo te zien ook binnen in huis niet. We dachten dat er een misverstand was ontstaan, doordat wij de taal niet spreken. Jammer vonden wij dat, en op het moment dat wij weer naar onze bungalow wilden terug keren, ging er een klein lichtpuntje ergens buiten de woning aan, en er verscheen iemand in de deur opening. Mogelijk dat deze persoon iets gehoord had, tenminste dat veronderstelden wij. Wij liepen op het licht toe, en de persoon hield de deur voor ons open. Enfin we kwamen in een ruimte, en wij stonden op dat moment perplex. In deze ruimte, een soort kamer zaten zeker wel 50 personen allemaal op de vloer van de kamer. Ze begroeten ons, verwachtten ons wel terdege. Ik heb toen de camera aan de TV gekoppeld en een poosje later kwamen de beelden op de TV die ik de dag tevoren had op genomen. Toen ze de film zagen, en het geluid ook, ging er een golf van ongeloof door de aanwezige mensen. De uitlatingen van ooo en aaa waren niet van de lucht. We stonden stom verbaast te kijken dat deze mensen zo op gewonden raakten van beelden die ook van hun zelf waren gemaakt. Iedereen wilde een kopie van de film, maar dat kon ik ze nu niet geven, maar een jaar later heb ik er twee afgegeven aan het huisadres van de familie, en daar waren ze erg mee ingenomen. Ook een ander moment schiet mij nog te binnen wat wij daar beleefd hebben in Lembang. Op straat troffen wij een politie man van plm. 30 jaar, die Nederlands sprak. Deze politie man had zijn

opleiding gehad in Nederland, bij de verkeerspolitie in Driebergen, en ook in Apeldoorn. We hebben wat foto,s gemaakt van hem en wij samen met hem, en een jaar later wilden wij de foto,s bij de opleidingsschool van de Politie in Lembang afgeven. We kwamen met z.n vieren bij de wacht van de Politie school aan, en lieten de foto,s zien aan deze dienstdoende politieman, bij de poort van de school. Hij keek naar de foto,s en zei, dit is onze commandant van de Politie school. De politie man belde naar de school en wij konden gelijk door lopen naar het hoofdgebouw. Daar werden wij ontvangen door politie agenten die ons koffie en thee aanboden. We moesten een aantal minuten wachten, want de commandant gaf net les aan een groot aantal politieagenten in opleiding. Om 12 uur zouden de lessen eindigen, de commandant werd gezegd dat de Hollanders er waren van het vorig jaar, en daarom brak de commandant de lessen een kwartier eerder af. Toen kwam de hele klas waar les werd gegeven allemaal bij ons op bezoek, en ze bekeken ons als of wij van een andere planeet kwamen. We zijn daar een uurtje geweest, en hebben de Commandant de foto,s gegeven, en daar was hij heel blij mee. Iedereen verdrong zich om een glimp van die Hollanders op te vangen, en ze wisten niet hoe ze ons in de watten moesten leggen. De commandant gaf ons zijn kaartje mee, en hij schreef er in het Maleis bij dat iedereen ons met respect moesten behandelen en ook, als wij ergens tegen aan zouden lopen in Indonesië of problemen zouden hebben met Politie of andere overheids instanties, deze commandant moesten bellen, en dan kwam het allemaal wel goed. Toch wel een geruststelling voor ons, want wij wilden nog verder reizen naar Oost Java, en Bali. Ook daar dus alleen maar fijne herinneringen aan over gehouden. We zijn een aantal weken in onze bungalow gebleven, en van daaruit zijn we ook verder door het land getrokken. Iedere middag kregen wij een rijsttafel voorgeschoteld door onze kokkin. En dat was zeker met 15 soorten gerechten!! Ongelofelijk hoe onze kok een diner klaar kon maken. Iedere avond voor dat onze kok naar huis ging, gaven wij haar 10.000 roepias (dus 3,- gulden) en dan kocht ze in de vroege morgen op de pasar alle ingrediënten voor deze maaltijden. Ook werd van dat geld ons ontbijt, en avondeten betaald en bereidt. Tot slot aten alle personeelsleden van de maaltijd, en ging er ook nog een groot gedeelte van het voedsel mee naar huis van ons personeel. Geweldig toch? En toen brak de dag aan, dat we een busje met chauffeur in huurden, die ons langs de plaatsen zou brengen waar wij als militair gelegerd waren in de jaren dat wij dienst deden in de tropen. Onze chauffeur heette Hadsie en die heeft ons de hele tijd probleemloos, langs alle plaatsen gereden.

Een bezoek aan de kazerne aan de kali in Madjalenka.

Onze eerste reis was een reis richting Cheribon. We gingen vroeg in de morgen om 7 uur opstap, kwamen zo tegen een uur of 11 uur aan een km of 10 voor Madjalenka. Wij wilden die plaats bezoeken, omdat mijn vriend Broeksema daar een aantal maanden gelegerd was geweest, en er heel veel nachten waren dat dit kamp beschoten werd door de T.N.I. We wilden even de benen strekken op een parkeerplaats en stapten uit het busje. Toen wij daar een 10 minuten stonden, kwam er een bus aangereden met allemaal Indie veteranen, die ook een bezoek aan Madjalenka wilden brengen. De veteranen zagen gelijk dat wij richting Madjalenka gingen, en vroegen; "gaan jullie ook naar Madjalenka?" "Ja" zei ik. Ik zou dat maar niet doen zeiden ze, want wij stopten daar en wilden een bezoek brengen aan de kazerne bij de kali, maar de wacht bij de poort schoot een salvo schoten in de lucht, zodat wij er als een haas vandoor zijn gegaan met de bus. Ze waren met een reis "Het goede streven" op stap.

Enfin we hebben nog even gepraat, en de bus vervolgde zijn weg richting Bandung. Wij zijn toen ook maar weer verder gereden en net over de brug die over de kali ligt zagen wij de (tangsie) kazerne al

liggen." Op de brug overlegden wij nog even wat te doen. In de kali waren enkele vrouwen zich aan het wassen in het snelstromende water van de kali. Wat doen we nu" zei Gezienus?". Wel zei ik, ik ga wel alleen naar de wacht om eens pols hoogte te nemen hoe de vork in de steel zit, ik zal voorzichtig zijn. Het busje wachtte op veilige afstand van de ingang van de kazerne, en ik ging met de grote camera lopend richting wachtlokaal waar de wacht mij aan zag komen. Toen ik wat dichterbij was gekomen, riep ik "Can I speak the commander off the tangsie?" Op dat moment kwam er iemand aanfietsen, en die riep mij van verre in het Nederlands toe. "Bent U Christen?" waarop ik zei "ja" "Komt U verder" zei de persoon, en inmiddels stapte hij van zijn fiets en gaf mij een hand, en zei "hartelijk welkom," ik ben officier van Piket." Enfin we hebben even gepraat, waarbij ik vertelde dat mijn vriend die nog in het busje zat een aantal maanden op deze kazerne gelegen had 40 jaar geleden. Daarop zei de officier, "dat zal de commandant leuk vinden, ik zal hem laten weten dat jullie hier zijn. Een poosje later kwam de kolonel van de T.N.I er ook op de fiets aan, en die heette mij ook hartelijk welkom. De commandant vroeg aan mij "bent u alleen,?" neen zei ik daar staat een busje en daar zit mijn vriend in met onze echtgenoten." Laat ze allen binnenkomen" zei hij. Ik gaf met een hand beweging te kennen dat ze met het busje op het kazerne terrein konden komen, en een paar minuten laten stapten ze uit het busje en werden ook zei aller hartelijkst begroet door de officieren van de T.N.I.

Kom mee naar de kantine, dan drinken we samen koffie zei de kazerne commandant. En we dronken samen koffie en babbelden heerlijk over allerlei zaken. Mijn vriend Broeksema had in barak B toen voor jaren gelegen, en ik vroeg mogen wij dat zien als de barak er nog staat? Ja hoor barak B bestaat nog er wonen nu gezinnen in van onze soldaten. Waarop ik nog vroeg, "mag ik hier filmen?" Ja hoor geen probleem "Jan" zei de commandant, en ik aan het filmen. (het is ten strengste verboden om te filmen in Indonesië bij militaire objecten). Samen liepen wij naar de barak, en die stond er nog net zo bij als toen Gezienis voor 40 jaar terug deze verlaten had. Alle vrouwen, en hun kinderen die nu de barak bewonen kwamen nu nieuwsgierig naar buiten, om die blanda's te bekijken. Ook deze mensen waren heel vriendelijk tegen ons. Met elkaar zijn wij wel bijna 2 uur op de kazerne geweest. De kolonel vroeg, waar wij gehuisvest waren, wel zeiden wij in Lembang. "En zijn jullie nog van plan om in de toekomst nog eens een bezoek aan ons land te brengen?" vroeg hij. Wel zei ik dat zou best wel eens mogelijk zijn. (Inmiddels wisten ze, dat wij veteranen waren) Dan heb ik een voorstel zei de commandant. Hier heb je mijn kaartje, als jullie dat van plan zijn, laat het mij dan vroegtijdig weten, dan kunnen jullie in mijn huis logeren, in de kampong en slaap ik wel met

mijn gezin op de kazerne! Gratis!!

Wij stonden perplex! Uit deze woorden sprak vriendschap, en genegenheid en geen sprankje vijandschap. Een vijandbeeld, dat wij jaren geleden voor ogen hadden gekregen, kreeg hier toch wel een heel andere betekenis. Het verleden vijandschap, had plaats gemaakt voor een vriendschap! Geweldig toch?

Op een gegeven moment namen wij afscheid, met gemengde gevoelens. "Waar gaan jullie nu naar toe?" vroeg de commandant. We gaan nu naar Linggadjattie, dat hier een aantal kilometers vanaf ligt.

Gezienus had daar in het hospitaal gelegen voor genezing van een schotwond voor een aantal weken vroeger." ja zei de commandant, dat is nu een museum geworden ter herinneringen aan de overeenkomsten van Linggadjattie. Met gemengde gevoelens hebben wij afscheid genomen van de kazerne, en zijn toen richting Linggadjattie gereden. Wat wij niet wisten was, dat de commandant naar de directeur van het museum had gebeld, dat wij er aan kwamen. Nu dat hebben wij geweten. In ons busje hebben wij nog nagepraat over dit bezoek aan de kazerne in Madjalenka. Het was wel in schril contrast wat de mensen in de bus van "Het goede streven" was overkomen!

Op een gegeven moment kwamen we in Linggadjattie, en onze Chauffeur stopte bij het museum, het vroegere hospitaal. We konden onze ogen niet geloven, er stonden een groot aantal schoolkinderen, en inwoners van dat plaatsje, en het volledige bestuur van dit museum stond ons op te wachten. Dat was het werk van de commandant van de kazerne van Madjalenka geweest begrepen wij direct! In Holland hadden wij bij de Hema busjes met balpennen gekocht, en die hebben wij uit gedeeld aan de kinderen die op ons tonden te wachten.

Het bestuur gaf ons een rondleiding door het Museum. Dit museum is heel mooi van opzet, alle personen die in 1949 hadden deelgenomen aan deze ronde tafel overeenkomst, waren uitgebeeld, zelfs hun gezichten waren perfect nagebootst. De grote tafel, daar zaten alle prominenten die er toen bij waren om de overeenkomst te bezegelen.

Ook sliepen alle mensen die aan deze conferentie deelnamen in dit vroegere hospitaal. Het frappante feit deed zich voor, dat in het bed waar vroeger mijn vriend had gelegen, nu een bordje stond "dit is het bed, waar Lord Coenighen heeft geslapen", de voorzitter van deze conferentie.

Dus ook hier weer een uitzonderlijke gewaarwording van dit bezoek.

Ook hier weer thee gedronken, en leuk gepraat met het bestuur van dit historische stukje geschiedenis van wat nu Indonesië heet.

Ook hier weer een fijn afscheid genomen, en nu waren wij onder de rook van Cheribon met ons busje. Steeds zagen wij de berg Tjerimee de berg de vulkaan aan onze linker zijde van uit de bus, maar toen wij Cheribon achter ons hadden lag de berg nog steeds aan onze linker zijde. (de Therime is meer dan 3000 hoog)

De suikerfabriek in Soetawangie.

We waren nu op weg naar Sutawangi, een kleine kampong een 40 kilometer van Cheribon, richting Bandung. Onze chauffeur kon echter het plaatsje Soetawangie niet vinden, en steeds stopte hij en vroeg de mensen waar wij Soetawangie konden vinden. Want in Soetawangie had ik toen gelegen bij een suikerfabriek waar een aantal leuke huizen stonden, waar voorheen Nederlandse planters in hadden gewoond, en waar wij toen voor 40 jaar waren ingekwartierd. Maar hoe de chauffeur ook probeerde om het plaatsje te vinden door te vragen, het lukte maar niet. Op een gegeven moment zei ik tegen Hadchie onze chauffeur, "geef het maar op, we rijden maar door richting Bandung." "wel" zei Hadchie, ik wil het nog een keer proberen, en hij stopte nogmaals, en toen kwam hij er achter dat het plaatsje nu geen Sutawangi meer heette maar inmiddels een andere naam had gekregen nl. Djattiewangie. Toen was het nog een kwestie van een 30 minuten, en wij stonden voor de poort van de suikerfabriek waar ik gelegen had.

Het kwam mij allemaal zo bekend voor, dat ik op een gegeven moment dacht, "dat dit 40 jaar geleden was dat ik hier was, dat bestaat niet!"

Maar toch was het zo. Met mijn camera in de hand, liep ik naar de portier van de suikerfabriek, en ik vertelde, in gebaren taal dat ik hier vroeger als militair gelegerd was geweest. En ik liet foto's zien die ik gemaakt had voor 40 jaar geleden. Hij begreep de situatie meteen, en belde naar het kantoor van de onderneming. De oprijlaan van de fabriek is, zeker 250 lang en erg breed, met aan bij de zij kanten van de weg hoge bomen, wij wachtten af. Na een poosje kwam er een Mercedes in de verte aangereden, en er stapte een chauffeur uit en die deed een portier van de Mercedes open, en daar stapte een man in een nette kostuum uit, en die begroette mij heel hartelijk. Zonder veel omhaal van woorden werden wij uitgenodigd om in de auto plaats te nemen, en wij reden naar het kantoor van de fabriek. Daar stonden een viertal heren van de directie van de fabriek ons op te wachten, ze gaven ons een hand en nodigden ons uit om met hun samen wat te gaan drinken in een soort ontvangst ruimte. De bedienden vroegen ons wat wij wilden drinken, en of wij ook wat wilden eten. Allerm minst hadden wij verwacht dat wij met zulke eer zouden worden ontvangen, want het was onze bedoeling om maar gewoon een kijkje te mogen nemen. Maar dit hadden wij totaal niet verwacht! Samen hebben wij daar een klein uurtje met de directie geconverseerd, samen hebben wij toen de foto's die ik had mee genomen uit Nederland, bekeken, en dat vonden de Heren geweldig interessant. Ik vroeg of wij de huizen mochten bezoeken waar ik in gelegen had, want ik wist ook niet of die er nog wel stonden na zoveel jaren. Toen ik de foto's van vroeger liet zien, knikten ze heel begrijpend.

Hier sta ik (links) met twee kamer genoten voor ons huis wat er nog precies zo bij staat als ruim 40 jaar geleden.

Op een zondag kreeg ik bezoek van Henk Reiling en Gezienes Broekzema in Soetawangie waar ik gelegerd was.

*Ik heb een foto waarin ik in een rieten stoel bij deze boom zat.
De boom van toen is nu zo dik als de linkerboom.
De boom rechts stond er voor 40 jaar ook.*

Op regelmatige tijden reden wij patrouille op de fiets in de suiker fabriek van Soetawangi. Hier sta ik naast de fiets in de fabriek

Inde huizen van deze fabriek had ik een zes tal weken gelegen ter bewaking. Het was toen al een grote fabriek we reden op de fiets door de fabriek om patrouille te doen. Ook hadden we veel nacht patrouilles in de suikerriet velden, die honderden hectares groot waren. Een bijzonderheid weet ik nog van toen, dat aan het einde van iedere werkdag de werkers op de fabriek werden uitbetaald door de

Samen met de directie liepen wij naar de huizenrij, en ik zag met een oog opslag dat het huis was, waar in ik vroeger in gelegen had er nog net zo bijstond, als toen ik het in 1949 verlaten had. Ik haalde een aantal foto,s te voorschijn, en iedereen wilde die graag zien. Een tiental foto,s waren ook in de fabriek genomen, en alles was nog precies het zelfde als voor 40 jaar! Toen wij bij het huis kwamen, stond ik even perplex, want ik had een foto die in 1949 genomen was voor het huis en waar ik in een rieten stoel zit, naast een boom. Ook nu nog stond de boom voor het huis er nog, maar was alleen een geweldig stuk gegroeid, en dik geworden maar het was wel de zelfde boom.!

We zijn ook in het huis geweest, en daar was alles nog het zelfde als toen wij daar met een aantal jongens hadden gelegen. De tijd had hier dus toch wel even stil gestaan, maar veel dingen waren nog het zelfde gebleven als vroeger. Van ons peloton, dat daar gelegen was, kan ik mij alleen een naam herinneren, en dat was Vaandrig Verbruggen die uit Delft kwam en in Nederland kandidaat notaris was. Ik heb nog wel foto,s van de jongens, maar ben de namen vergeten. We zijn de hele fabriek door geweest, en de suikerfabriek draait nog prima, want vele vrachtwagens met suikerriet reden af en aan. Ook onderweg waren wij heel veel vrachtwagens met suikerriet tegen gekomen. In dit gebied staan echter veel meer suikerfabrieken.

In dit gebied hebben wij ook s, nacht veel patrouille gelopen, ik kan mij herinneren dat op een nacht toen wij door de suikerriet velden liepen, wij een patrouille van T.N.I tegenkwamen, in een vak er naast. Op een gegeven moment zei onze sergeant, die patrouille commandant was, stilte, sssssssssssss wij hebben ons doodstil gehouden, en naast ons in een andere vak hoorden wij de T.N.I. patrouille voorbij lopen. Zien konden wij ze niet, dus contact hebben wij alleen gehad met ons gehoor. Dat wij ze ons niet hoorden, kwam omdat de T.N.I. rustig pratend op patrouille waren, en wij gedisciplineerd totaal geen geluid lieten horen, en mocht er iets gezegd worden dan ging alles op fluister, toon dan wel met gebaren. Op een geven moment hebben wij ook afscheid genomen van de directie van deze fabriek in Djatiwangie, en we zijn toen zeer voldoen weer richting Lembang gereden met onze voortreffelijk Hadschie chauffeur.

Het was reeds donker toen wij weer in Lembang terug waren, en daar hebben wij s, avonds nog eens nagepraat over deze voor ons toch welk emotionele dag!

Op bezoek bij het “leger des Heils in Bandung”

Een paar dagen later zijn wij in Bandung nog een bezoek wezen brengen bij het LEGER DES HEILS want vroeger hebben wij daar wel eens geslapen, als de “De rustende Strijder” bezet was.

(militair verlof centrum) Na enig zoeken vonden wij het tehuis van “Het leger des Heils” waar wij vroeger wel eens als militair onderdak hadden gekregen. Met de camera in de hand samen met mijn vriend Broeksema belden wij om een uur of 1 in de middag aan. Na een poosje ging er klein deurtje die in de deur zat open, en een benauwd stemmetje vroeg “wat willen de heren?” We zeiden dat we veteranen waren die hier vroeger wel eens hadden geslapen. Pas toen deed de zuster de deur open, keek schichtig om zich heen en zodra wij binnen waren sloot de zuster met een grendel de deur weer. Na enig gepraat zag de zuster, dat wij welwillende mensen waren, en ze ging ons voor naar haar kantoor.

Op dat kantoor hebben wij een uurtje met haar gepraat, en al gauw vertelde de zuster over de tijd dat ze ook in Amsterdam had gewerkt. Ze getelde ons dat ze samen met Majoor Boshart, en onze toen Prinses Beatrix een avond in Amsterdam op stap waren geweest met de Strijdkreet het blad van het Leger des Heils. Daarna kwamen ook andere verhalen van haar los, en dat waren er vele te veel om hier op te noemen. Ook vertelde ze dat ze het heel moeilijk hadden, nadat de Nederlandse troepen waren vertrokken. Op mijn vraag wat doen jullie nu, antwoordde ze, dat ze nu meisjes van de straat haalden die een beroep leerden tot ze zelfstandig in eigen levens onderhoud konden voorzien. “op dit moment hebben wij bijna 80 meisje van 14 tot 18 jaar” zei de zuster. Maar zeiden wij, wij zien niets, en horen niets. Dat klopt zei de zuster, als jullie stil zijn neem ik jullie even mee naar de slaapzaal, want ze tidoeren (slapen) tussen een en drie uur in de middag. Heel voorzichtig deed ze de deur open van een enorm grote slaapzaal, en daar was het doodstil, iedereen sliep als een roosje!

We keken even om de hoek van de deur, de zuster liep ons toen voor naar haar kantoor om nog wat te praten. Je voelde aan alles, dat ze het fijn vond om eens met Nederlanders te praten. Wij hebben toen onze spaarpotje nog eens even voor de dag gehaald, en hebben elk een gift gedoneerd. Ze vond dat geweldig, en ze stond er op dat wij een kwitantie kregen van haar voor het geschonken geld, en die namen wij dan ook mee. Ook deze instelling kan alleen draaiende worden gehouden door giften van mensen uit Nederland. Daarna hebben wij haar nog eens bedankt voor alles, en zijn afscheid wezen nemen.

Buiten gekomen, vonden wij het een goede zaak, dat wij dit bezoek aan deze Leger Des Heils post hadden ondernomen.

Ook op deze dag gingen wij op bezoek bij de Rustende Strijder, een verlof centrum waar vroeger wij als militairen even op verhaal konden komen, of als je in Bandung was. De rustende strijder lag er nu erg

verwaarloosd bij. Toen wij er lagen was het een prachtig onderhouden verlof centrum, maar ja het is nu een 40 jaren later in de tijd.

Men vertelde ons wel, dat in de tijd van actie Westerling in 1950, dit centrum vol lag met jonge T.N.I officieren in opleiding. In de nacht van 23 24 Januari 1950 heeft een groep militairen van Westerling met de klewang een overrompelings- aanval gedaan op dit verlof centrum met dramatische gevolgen voor de jonge officieren. We zijn toen maar gauw verder gereisd, en kwamen op de Braga, de hoofdstraat van Bandung. Achter op de Braga rechts lag de Oranje club, waar iedere avond wat te doen was voor alle militairen die in Bandung en omgeving waren gelegerd. De Braga was de hoofdstraat van Bandung. Het was toen al een vrij drukke winkelstraat. Er waren zelfs Nederlanders die daar een winkel bezaten. Maar ook veel Chinezen waren daar te vinden in deze hoofdstraat, waar je van alles kon kopen. Er speelden diverse

De Oranjeclub in Bandung bij vele oud Indie veteranen bekend.

Muziekgezelschappen, in de Oranjeclub en er was iedere avond wat te doen. Er waren dans avonden, er waren bars waar je een pilsje kon drinken. De Oranje club was bijna bij iedere soldaat bekend in heel West Java. Alle onderdelen van onze krijgsmacht, landmacht/marine/luchtmacht kon je er tegenkomen, ook vaak heel veel K.N.I.L soldaten. Door deze verschillende soorten legeronderdelen werd er vrij vaak ook al door het bier dat er rijkelijk vloeide gevochten! En dan moest de MP vaak in actie komen. Het was in de Oranje club dat ik het volgende heb meegemaakt. Omdat alle onderdelen van onze krijgsmacht in de Oranje club vertier zochten en er veel bier gedronken werd liep het wel eens uit de hand. Op een avond liep het uit de hand tussen jongens van de Landmacht, en een aantal K.N.I.L soldaten. Een stel jongens van de Landmacht maakte smadelijke opmerkingen over onze Koningin en dat ging zo ver, dat een van de K.N.I.L soldaten zijn dolk pakte en die gooide op de tafel van de Landmacht soldaten die de opmerkingen over de Koningin maakten. De dolk stond rechtop trillend in het houten tafelblad. De soldaat van de K.N./I.L zei "als je nog èèn keer zo over onze Koningin spreekt, is de volgende dolk raak naar jullie toe" En hij liet een tweede dolk zien die hij bij zich had. Het was toen muis stil, in de Oranje club, en er werd niets meer gezegd door de jongens van de Landmacht, die natuurlijk dat echt niet zo meenden, maar onder het genot van een biertje toch iets te ver gingen volgens de Molukkers, die erg Koningsgezind zijn. Op een gegeven moment lagen er in Bandung soms wel 10.000 militairen, die allemaal van de buitenposten kwamen en in Bandung geconcentreerd werden, om vervolgens van daar op weg te gaan naar de Berenlaan in Jakarta van waaruit ze op schepen in de haven van Tandjong Priok naar Nederland terug gingen. Ook een van de bekendste plekken was de Aloon/Aloon het bioscoop centrum in Bandung. bekende bioscopen waren o.a. Varia en Luxor. Indertijd dat ik in Bandung gelegerd was gingen wij vrij vaak naar de bios, want in die tijd werden daar toch de nieuwste Amerikaanse films vertoond, en vooral cowboy films. Daar hebben wij ook een keer iets meegemaakt tijdens een cowboy film waarin nogal geschoten werd. In die tijd mochten wij geen wapens meer dragen als wij de stad in gingen met een aantal militairen. Er was controle overal door de M.P. Die samenwerkte met de PM (politie militair) van de T.N.I. Maar toen wij met een aantal jongens naar een film zaten te kijken in de bioscoop Varia in Bandung, schoot een T.N.I soldaat zijn stengun leeg op het witte doek. Mogelijk kon hij de zaak moeilijk uit elkaar houden, maar voor ons was het wel even schrikken. Automatisch doken wij onder onze zitplaatsen, en direct kwamen de M.P. en de P.M de zaal binnen en namen de jonge langharige T.N.I soldaat mee. Ach, en toen ging de film weer gewoon verder. Ja zo ging dat in die tijd. Het bioscoop centrum is er niet meer in Bandung, de Aloon Aloon is nu bebouwd met andere gebouwen.

Gezien is en ik stapten de vroegere Oranje club binnen en we zagen dat er is nu een soort museum is onder gebracht. Het gebouw heet nu Concordia. Alleen aan de buitengevel kun je nog zien dat het de Oranje Club was, verder herinnerd niets meer uit de tijd van vroeger.

Via de Lembangweg zijn we weer naar Lembang gereden met de openbare busjes die er volop rijden. Ik heb ook nog in een soort buitenhuis gelegen op de Lembangweg, maar die konden wij niet meer vinden. Wel hebben wij met veel moeite een huis kunnen vinden waar wij foto,s van bij ons hadden waar ons "het ere teken voor dorde en vrede" werd uitgereikt. Dat was een huis bij kilometer paal 11 op de weg van Bandung naar Lembang aan de rechter kant van de weg. Bij dat huis van de foto,s van vroeger stonden er toen haast nog geen bomen, en je kon vanaf dat huis, nog heel ver kijken, en je kon Bandung nog duidelijk beneden zien liggen, maar nu zie je alleen nog maar hoge bomen. Rondom dat

huis stonden toen geen bomen, en was er een groot exercitie terrein waar toen in 1950 het ere teken van orde en vrede werd uitgereikt. Op dit terrein stonden nu, schrik niet grote witte kolen te groeien! Wat een contrast! De bewoners kwamen naar buiten, en toen wij de foto's van de jaren 50 lieten zien, wisten ze niet wat ze zagen dat dit vroeger huizen waren waar Nederlandse soldaten waren gehuisvest. Ook deze mensen waren weer zeer vriendelijk tegen ons, lieten hun Huizen zien alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. De Lembangweg is nu een heel drukke gevaarlijk weg, waar veel ongelukken gebeuren. Het is een vrij smalle weg met veel bochten, vrij steile punten die onoverzichtelijk zijn.

De volgende dag zijn we nog een kijkje wezen nemen in de Noorderkerk in Bandung, maar die is altijd nog het zelfde gebleven, maar ook deze kerk kampt met grote financiële problemen. Om de zaak financieel nog draaiende te houden heeft men een bestuursruimte verhuurd aan tante pos. (de naam van de Indonesische postbezorging) Je kunt er postzegels en van alles kopen in de bestuursruimte van de kerk. Interessant vonden wij nu ook de schilderij aan de muur in de kerk, waar al de namen op stonden van de predikanten die er hun standplaats hadden in vroeger jaren, en dat was een heel lange lijst, èèn er van kan ik mij nog goed herinneren en dat was Ds. Berkhouwer.

Ons zoeken naar het verleden werd hierbij af gesloten, en we zijn toen maar overgegaan naar het houden van onze vakantie. De dames vonden het nu ook welletjes, maar voor Gezienus en ik waren het fantastische dagen toen wij terug gingen in de tijd, van 40 jaar! Een tijd die je niet weer vergeet, een tijd die je leven heeft veranderd. Je denkt daarbij nog wel heel vaak, dat je dankbaar mag zijn dat je het er levend van hebt afgebracht, het avontuur dat toen je nog jong was goed kon verwerken.

Maar nu je ouder bent, denk je ook nog wel vaker aan al die jongens, die niet zoveel geluk hadden dan wij. Jongens die achterbleven op de Erevelden van heel Indonesië. En het waren er zo velen! Meer dan 6400 !! Ongelooflijk dat dit werd toegestaan door de regering van toen, die zich blind heeft gestaard op een koloniale verleden en dachten, de situatie van voor de oorlog terug te kunnen brengen in dit groot land met zijn mondij geworden bevolking. Een land dat van de ene kant, naar de andere kant 6000 kilometer groot is!

En wie moesten het betalen met de dood? Jan soldaat. En die betaalde de rekening, en de heren wasten hun handen in onschuld.

De Heren worden bedankt!!!!

Jan F. van Klinken

noot; over proefvelden Universiteit Wageningen in Lembang.

Zoals geschreven in dit stuk, was de crew uit Wageningen heel dicht bij het vinden van een oplossing van het probleem van de ziekte in de rijstplanten in Indonesië. Er werd in het jaar dat wij daar waren, nog 10 miljoen gulden subsidie door de Nederlandse Regering gegeven voor dat onderzoek. Een oplossing lag binnen handbereik. Maar wat gebeurt er? Onze staatssecretaris van buitenlandse zaken Jan Pronk bracht een bezoek aan Indonesië, en deze Staats secretaris meende even een lesje aan de Indonesische Regering te moeten geven over Mensenrechten. Dat verwijt liep zo hoog op, dat de Indonesische Regering opdracht gaf dat binnen drie dagen alle mensen die aan het project in Lembang werkten het land moesten verlaten

“kop over hals” uit Lembang vertrokken, met achterlating van alles wat men daar nodig had zoals auto's terreinwagens ja alles wat nodig was voor het project. Het project is dus helemaal niet afgemaakt, dankzij het wijs vingertje, waar Nederland zo goed in is.!

Heel jammer maar waar!!!!

Het project koste 10 miljoen gulden per jaar, en dat werd telkenmale verlengt als de resultaten nog niet bereikt waren voor het onderzoek.

De Lanbouw Ingenieurs uit Wageningen vertelden ons dat ze heel dicht bij een oplossing waren voor de rijstbouw en de rode en gele pepers! Indonesie met zijn 240 miljoen inwoners zouden daar geweldig baat bij hebben gehad als dit project zou zijn afgemaakt. Helaas mocht het dus niet zo zijn, ieder jaar gaat ruim 2% in rijstbouw verloren door deze ziekte. waar bijna een oplossing voor was gevonden door Wageningen.